

>< = X - +
Ključni koraci ka
rodnoj ravnopravnosti

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

UN
WOMEN
United Nations Entity for Gender Equality
and the Empowerment of Women

Vodič ka rodno-osetljivim javnim prostorima

Vodič ka rodno-osetljivim javnim prostorima

Autorke:

Milana Rikanović
Milena Zindović
Nataša Đurić
Maja Lalić

Učesnice vebinara

“Kako do rodno-osetljivih javnih prostora” i radionice razvoja vodiča:

Ana Škorić
Biljana Biorac
Bojana Kulačin
Danka Mešković
Dragana Siljanović
Elena Vasić
Isidora Kisin
Jelena Simić
Klara Danilović
Ljubinka Ganja Bajčetić
Milja Mladenović
Natalija Boganović
Natalija Pljaskić
Nevena Đindjić
Ratka Čolić
Sonja Fürst
Zorana V. Ugljen

Dizajn i prelom:
Ksenija Pantelić

Ilustracije:
Branko Tmušić

2020.

Vodič je nastao u okviru projekta “Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti”, koji sprovodi Agencija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women), uz finansijsku podršku Evropske unije. Stavovi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima i autorkama, i ne predstavljaju nužno stavove UN Women, Ujedinjenih nacija, ili bilo koje druge organizacije pod okriljem Ujedinjenih nacija.

Uvod	4
Rodno-odgovorni proces planiranja	5
Analize i istraživanja	7
Formiranje ciljeva plana	8
Participacija građana	9
Raspisivanje i sprovođenje arhitektonskih i urbanističkih konkursa	11
Evaluacija planskih/konkursnih rešenja	12
Rodno-odgovorno urbanističko planiranje javnih prostora u stambenim naseljima	13
PLANIRANJE URBANISTIČKIH NAMENA	15
Planiranje stambenih i mešovitih zona	15
Planiranje dostupnosti osnovnih javnih i sadržaja snabdevanja	16
Zoniranje i odnosi između planskih namena	16
PLANIRANJE MOBILNOSTI	17
Mreža javnog prevoza / pristupačnost	17
Putanje	17
Parking	18
Rodno-odgovorno projektovanje javnih prostora	19
Društvene funkcije otvorenog prostora	21
Oblikovanje i kvalitetan dizajn	28
Životna sredina	34
Mobilnost	37
Primeri dobre prakse	39
Literatura	43

SADRŽAJ

UVOD

“V

Vodič ka rodno-osetljivim javnim prostorima realizuje se u saradnji Ženskog arhitektonskog društva sa Kancelarijom UN Women u Srbiji, u okviru inicijative “Gradove građankama! - Rodno-osetljivo urbanističko planiranje i projektovanje u Srbiji”, pod okriljem trogodišnjeg projekta „Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti u Srbiji“ finansiranog od strane Evropske komisije u okviru Instrumenta za prepristupnu pomoć (IPA) II, kao podrška Vladi Republike Srbije u efikasnoj primeni EU Acquis-a o ravnopravnosti polova i nacionalnog zakona i strategije o rodnoj ravnopravnosti.

Cilj inicijative je jačanje integrisanih i participativnih pristupa održivom rodno-odgovornom urbanom razvoju omogućavanjem i podržavanjem saradnje i izgradnje kapaciteta urbanih aktera, inovativnih akcija, znanja, razvoja politike i komunikacije u ovoj oblasti. Ključni rezultati projekta su: istraživanje i javna kampanja podizanja svesti o specifičnim rodnim ulogama i iskustvima korišćenja javnih prostora, Analiza urbanističkog planiranja i projektovanja u Srbiji sa stanovišta rodne ravnopravnosti i participacije građana, i Vodič ka rodno-osetljivim javnim prostorima, kreiran zajedno sa širim krugom arhitektkinja i urbanistkinja tokom vebinara u sklopu projekta.

Vodič za rodno odgovorno urbanističko planiranje i projektovanje čine preporučeni kriterijumi, mere i alati definisani na osnovu stručnog znanja, prikupljenih podataka, iskustava dobre prakse i rezultata analiza, koji mogu podstići uključivanje rodnih perspektiva prilikom izrade ili evaluacije urbanističke planske i projektne dokumentacije, procesa i rešenja. Cilj vodiča je da stimuliše kritičko razmišljanje o tradicionalnim i savremenim urbanim konceptima, i ohrabri temeljno istraživanje i procene posledica planiranih rešenja na različite grupe građana. Pored arhitekata i urbanista, Vodič i njegove rodne kriterijume moći će da koriste i građani, građanske i stručne organizacije, mediji i sve druge zainteresovane strane kako bi procenili efekte planiranja, te formulisali sopstvene ciljeve, zahteve ili primedbe u procesima participacije i ko-kreacije. Povećanje svesti o temama urodnjavanja i participacije u procesima urbano grazvoja kod građana, građanskih i stručnih organizacija i medija doprineće pozitivnom uticaju na institucije u cilju humanizacije urbanističke prakse i unapređenja njenih participativnih procesa.

Vodič je zamišljen je kao “živi dokument”, otvorenog koda, slobodan za dalju nadgradnju tema, kriterijuma i preporučenih alata kroz zajedničko stvaranje urbanista, građana i svih drugih zainteresovanih aktera. Radna, editabilna verzija dokumenta dostupna je na sajtu www.zad.rs za dalju nadgradnju i dopune.

Rodno-odgovorni proces planiranja

“P

lanski proces započinje prikupljanjem podataka o lokaciji / obuhvatu, analizom potencijala lokacije u smislu strategije razvoja područja i definisanjem ciljeva plana. Ovi koraci prethode proceduri donošenja odluke o pristupanju izradi plana. Iako su ciljevi plana važan korak u inicijativi za izradu, te donosiocima odluka komuniciraju suštinu inicijative, odnosno odluke, u urbanističkoj praksi u Srbiji postali su šablonska, administrativna stavka, iz koje se vrlo retko i nazire pravi razlog pristupanja izradi planske dokumentacije za neko područje. Kao i kod formulisanja ciljeva plana, nedostatak transparentnosti prati i dalje korake izrade planske dokumentacije. U našoj urbanističkoj praksi i važećim procedurama i dalje se koristi sektorski pristup planiranju, gde se informacije prikupljaju isključivo kroz zvaničnu komunikaciju javnih institucija i preduzeća. Ovaj pristup omogućava sistemski pristup infrastrukturnom i urbanom razvoju, oslanjanjući se pre svega na kapacitete unutar samih institucija koje izdaju podatke i uslove. Međutim, na ovaj način onemogućava se prilagođavanje strateškim prioritetima na nivou grada, jer su, posebno u velikim gradovima poput Beograda, zahtevi različitih institucija često nekompatibilni ili u konfliktu i vezani za zadovoljavanje individualnih prostornih potreba odredjene ustavove ili javnog preduzeća, zanemarujući pritom osnovni cilj izrade nekog planskog dokumenta a to je dobrobit za građane. Sektorski pristup onemogućava sagledavanje međusobnih veza i sinergičnih potencijala različitih elemenata koji čine gradski metabolizam. Umesto optimizacije i sinhronizacije urbanističkih rešenja, a u cilju postizanja održivog razvoja, infrastrukturni, prostorni i društveni sistemi često se razvijaju odvojeno i nesihronizovano, što umanjuje kvalitet života građanki i građana.

Promenljivi zahtevi tržišta koje karakterišu intenzivirane privatne investicije u stanogradnju, smanjenje ili potpuni nedostatak javnih investicija, doveli su do vitoperenja planskog sistema koji, umesto da štiti javni interes, potrebe i interes građana tretira kao prepreku ili višak u planskom procesu, dajući primat profitu. Javna participacija je retka i neželjena od strane većine institucija, ne postoji poverenje između građana i institucija, a javni prostori su svedeni na minimum. U takvom okruženju, gde se retko uzimaju u obzir čak i osnovne prostorne potrebe, lako je prenebregnuti potrebe i zahteve manjinskih i ranjivih grupa. Usled patrijarhalne tradicije i kulture, ženske potrebe se takođe posmatraju kao zahtev manjine ili površni zahtev koji ne treba smatrati prioritetom. Teme rodne ravнопravnosti i rodno odgovornog urbanističkog planiranja opisuju se kao “lepe” ili “dodatne”, u poređenju sa temama poput ozakonjenja ili infrastrukturnog opremanja naselja. Stoga su često odbačene, da čekaju neku bolju i svetliju budućnost.

Predlogom tema i urbanističkih alata pozivamo vas da zajedno razmišljamo “izvan kutije” i uvrežene prakse i otvorimo prostor za unapređenje procesa planiranja u 5 ključnih tema: Analize i istraživanja, formiranje ciljeva plana, participacija građana, raspisivanje i sproveđenje arhitektonskih i urbanističkih konkursa, evaluacija planskih / konkursnih rešenja.

Tema 1 Analize i istraživanja

Rodni kriterijumi

Predlog urbanističkih / planerskih alata

Izbor alata

1.1 Dosledno sakupljanje i upravljanje podacima vezanim za pol

Analiza dostupnih rodnih statistika i upravljanje podacima vezanim za pol
Prikupljanje podataka kroz participativne procese
Mapiranje stejkholdera

primjenjivo	primjenjivo kroz vreme	nije primjenjivo
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

1.2 Rodno profilisanje lokacije / obuhvata (društvene i fizičke strukture)

Mapiranje socijalne strukture stanovništva u obuhvatu plana
Analize kontaktnog područja – neposrednog okruženja, u cilju uklapanja fizičke i socijalne strukture
Fomiranje rodnog profila lokacije, na osnovu prethodnih analiza, a sa ciljem omogućavanja kasnijeg praćenja efekata

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

1.3 Identifikacija pozitivnih kao i negativnih aspekata lokacije/obuhvata

Identifikacija pozitivnih i negativnih aspekata postojećih veza, tipologije putanja i pristupacnosti
Identifikacija pozitivnih i negativnih aspekata koji utiču na životnu sredinu
Identifikacija pozitivnih i negativnih aspekata koji utiču na osećaj prijatnosti i bezbednosti u prostoru

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

1.4 Analiza potencijala lokacije za budući razvoj, identifikacija mogućnosti za uravnoteženje rodnog deficit-a (bez obzira da li se radi o manjem ili većem obuhvatu)

Uključivanje rodone perspektive u ekonomski razvojne analize lokacije
Analize i uključivanje potreba lokalne radne snage, sa posebnim osvrtom na rodone aspekte i identifikacijom mogućeg rodnog deficit-a
Definisanje alata za praćenje / merenje uravnoteženja rodnog deficit-a (npr. rodni indikatori)

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

1.5 Analiza doprinosa planskog rešenja rodoj ravnopravnosti, kao i potencijala za razvoj različitih rodnih uzora/uloga

Korišćenje "Vodiča ka rodoj-oseđljivim javnim prostorima" za evaluaciju planskog rešenja
Kritičko sagledavanje postojećih rodnih uloga, i omogućavanje multifunkcionalnih sadržaja i prostora
Definisanje alata za praćenje / merenje uspešnosti rešenja, u pogledu rodone ravnopravnosti (npr. rodni indikatori)

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

Tema 2 Formiranje ciljeva plana

Rodni kriterijumi

Predlog urbanističkih / planerskih alata

Izbor alata

2.1 Rodno-orientisana analiza planskih instrumenata i instrumenata tehničke kontrole koji se koriste

Podjednaka zastupljenost oba pola u Komisiji za planove

primenjivo	primenjivo kroz vreme	nije primenjivo
☐	☐	☐

Podjednaka zastupljenost oba pola u instituciji koja je nosilac izrade Plana

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

Postavljanje rodno-odgovorne strategije za uključenje građana

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

2.2 Rodno-orientisana analiza tržišta i zahteva baziranih na potrebama, i evaluacija postojeće ponude i relevantnih tržišnih strategija

Evaluacija postojeće izgradnje i tipologije, u cilju postizanja balansa između zahteva tržišta i potreba korisnika

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

Prioretizacija različitih interesa zainteresovanih aktera

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

2.3 Rodno relevantan uticaj promenljivih privatnih ili javnih strategija razvoja projekta (država, lokalna administracija, tržište, građani i korisnici)

Uključivanje zainteresovanih strana u formiranje ciljeva

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

2.4 Rodno-senzitivna analiza planerskih i projektnih menadžerskih struktura

Podjednaka zastupljenost oba pola u timu obrađivača plana

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

Rodni kriterijumi

Predlog urbanističkih / planerskih alata

Izbor alata

3.1 Obezbeđivanje jednakih mogućnosti za uključenje različitih ciljnih grupa, takođe vodeći računa o proporcionalnoj reprezentaciji polova	Vreme, mesto i pristupačnost mesta održavanja participativnog događaja	☐	☐	☐
	Poziv na participaciju se obraća specifično ženama, koristi se rodno-senzitivni jezik	☐	☐	☐
	Jasna komunikacija teme ili projekta u najavi/pozivu	☐	☐	☐
	Izbor kanala i tona komunikacije	☐	☐	☐
	Jasno definisno vremensko trajanje participacije	☐	☐	☐
	Obezbeđenje prevodioca u multikulturalnim sredinama	☐	☐	☐
	Uključenje ženskih grupa ili udruženja, i udruženja drugih ranjivih grupa	☐	☐	☐
	Obezbeđenje podrške korisnicima, npr. animatori za malu decu da bi roditelji mogli da izdvoje vreme	☐	☐	☐
3.2 Razvijanje posebne strategije uključivanja i one grupe građana koji se ne osećaju konforno da verbalno artikulišu svoje interese ("nisam kompetentan/na, ne znam ništa o tome, nisam učestvovao/la" ...)	Odabir najadekvatnije forme "prvog pristupa" - inicijalnog informisanja o participaciji	☐	☐	☐
	Ako je moguće, formiranje multidisciplinarnog tima za vodjenje participaciju (sociolog, kulturni medijatori, itd.)	☐	☐	☐
	Pred-edukacija kroz prijemčivu formu ili kroz postojeće razvijene događaje u lokalnoj zajednici (festivali, proslave, okupljanja, druženja...)	☐	☐	☐
	Prilagoditi sastav i brojčanost grupe temi i specifičnosti odnosa u zajednici (velike socijalne razlike, dominacija jedne grupe, kulturološke specifičnosti)	☐	☐	☐
	Komunikacija uz pomoć lokalnih aktera sa već ostvarenim poverenjem u zajednici	☐	☐	☐
	Osnažiti te grupe podizanjem njihove svesti da su eksperti za sopstvenu situaciju i da je njihov input dragocen u procesu	☐	☐	☐

Tema 3 Participacija građana

Rodni kriterijumi

3.3 Razvijanje specifične metode razgovora i dijaloga kako bi se osiguralo da će različita pitanja i izazovi budućih korisnika biti uzeti u obzir

Predlog urbanističkih / planerskih alata

Upoznavanje sa rezultatima prethodnih participativnih aktivnosti na teritoriji plana, identifikovanje i izbegavanje preklapanja aktivnosti, razvijanje kompatibilnih studija

Jasno određena agenda događaja i projekta/plana, kao i vremensko trajanje događaja

Odabir adekvatne forme participacije (serija upitnika, fokus grupa, individualnih intervjuja i/ili radionica, šetnje sa građanima itd.)

Aktivno uključenje građana koji nisu deo nijedne organizacije ili grupe

Izbor alata

primenjivo primenjivo kroz vreme nije primenjivo

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

3.4 Transparentan proces koji omogućava učesnicima da prate svoje individualne korake i doprinose procesu u svim fazama postupka

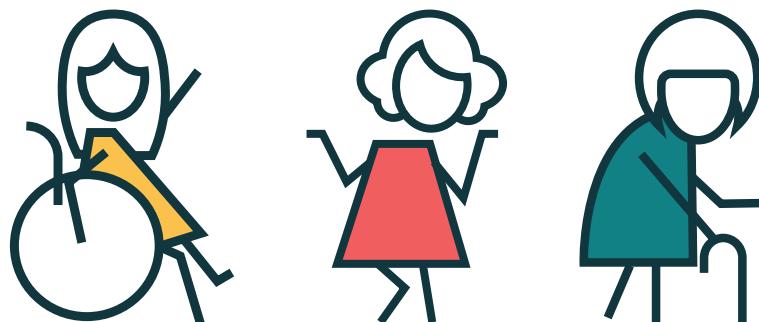
Jasno definisanje uloge aktera u procesu i transparentnost procesa

Razumevanje ograničenja ingerencija uključenih aktera

Razjašnjenje uloge i odgovornosti građana u participativnom procesu

Definisanje jasne tačke i načina kontakta građana sa upravom/obradivačem

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

Tema 4 Arhitektonski i urbanistički konkursi

Rodni kriterijumi

Predlog urbanističkih / planerskih alata

Izbor alata

		primenjivo	primenjivo kroz vreme	nije primenjivo
4.1 Integracija rodnih perspektiva u pravila konkursa i opis ciljeva konkursa	Rodna analiza lokacije u smislu socijalne i fizičke strukture Identifikacija pozitivnih i negativnih aspekata lokacije koji utiču na rodne uloge Identifikacija prilika za uravnovešenje rodnog deficit-a Upotreba rodno-osetljivog jezika u pisanom raspisu konkusa	☐	☐	☐
4.2 Vidljivost i transparentnost konkursa	Odabir kanala komunikacije, kako bi konkurs bio vidljiviji među ženama Transparentnost svih faza konkursa Upotreba rodno-osetljivog jezika u svim komunikacijama o konkursu Jasno definisane namere raspisivača i ishod konkursnog procesa	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐
4.3 Konkretni zahtevi i definicije u raspisu konkursa vezane za rodne izazove projekta	Specifične potrebe i zahtevi žena kao deo projektnog/programskog zadatka Upućivanje učesnika u konkursu na upotrebu rodno-senzitivnih projektnih alata, npr. iz "Vodiča ka rodno-osetljivim javnim prostorima"	☐	☐	☐
4.4 Urodnjavanje / Rodna ravnopravnost kao specifični cilj konkursa	Urodnjavanje kroz izbor teme/funkcija konkursa Mogućnost organizacije konkursa otvorenog specifično za žene arhitekte Upotreba rodno-osetljivog jezika u pisanom raspisu konkusa	☐	☐	☐
4.5 Evaluacija konkursnih rezultata u skladu sa aspektima urodnjavanja i rodne ravnopravnosti	Jednaka ženska/muška reprezentacija u žirijima, uzimajući u obzir individualne rodne komeptencije Uključivanje eksperata iz oblasti urodnjavanja u proces evaluacije rešenja Uključivanje javnosti u postupak evaluacije, kada je to moguće	☐	☐	☐

Tema 5

Evaluacija planskih / konkursnih rešenja

Rodni kriterijumi

Predlog urbanističkih / planerskih alata

Izbor alata

5.1 Uključivanje ekspertize iz rodne ravnopravnosti u urbanističko planiranje, stručna mišljenja i konkurse

Uključenje eksperata za urodnjavanje u tela koja vrše evaluacije (Komisija za planove, radne grupe, itd.)

primenjivo	primenjivo kroz vreme	nije primenjivo
☐	☐	☐

Formiranje multidisciplinarnih tela za evaluaciju, koja uključuju i rodne ekspertize (npr. žiriji konkursa)

Uvođenje nezavisnih eksperata ili savetodavnih tela za rodnu ravnopravnost u različite institucije koje učestvuju u evaluaciji

5.2 Jednaka reprezentacija u žirijima konkursa, planskim komisijama i radnim grupama

Jednak broj muškaraca i žena u telima koja vrše evaluacije

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

Uključenje rodnih eksperata u tela koja vrše evaluacije

5.3 Evaluacija konkretnih uspeha u postizanju rešenja, procesa i ciljeva koji integrišu jednake mogućnosti

Praćenje i evaluacija rodnih aspekata u različitim fazama procesa planiranja

Korišćenje kvantitativnih i kvalitativnih alata za praćenje / merenje uspešnosti rešenja, u pogledu rodne ravnopravnosti i jednakih mogućnosti (indikatori)

5.4 Zaključci vezano za moguće potrebe za dodatnim akcijama/ aktivnostima

Zbirna evaluacija postignutih efekata planiranja

Identifikacija mogućnosti za poboljšanje i budući razvoj

Rodno-odgovorno urbanističko planiranje javnih prostora u stambenim naseljima

“S

vrha urbanističkog planiranja je pre svega očuvanje prostornih resursa gradova, adekvatna prostorna distribucija urbanih funkcija (namena) i planiranje, zaštića i razvoj javnih prostora. Ravnomerno i sistemsko planiranje javnih namena, kako u okvirima izgrađenog zemljišta, tako i otvorenih javnih prostora, najvažniji je korak u postizanju grada jednakih mogućnosti. Obzirom da se ne možemo osloniti na profitom vođene investicije da omoguće jednak pristup urbanim uslugama za sve, ova uloga neizostavno pripada javnom sektoru. Pored javnih, stanovanje jedna je od osnovnih planskih namena, ključna za urbani razvoj i kontrolisani rast gradova. Urbani centri koji rastu teže povećanju gustine stanovanja, te transformaciji jednoporodičnog stanovanja, ali i drugih namena poput privrednih ili komercijalnih kompleksa, u nove stambene zone višeporodičnog stanovanja. U planiranju stambenih četvrti važno je postići balans između stambene namene i drugih kompatibilnih funkcija, u skladu sa svakodnevnim potrebama stanovništva, ali i ekonomskih i ekološkim aspektima.

U obezbeđivanju gradova jednakih mogućnosti za sve, kretanje u javnom prostoru, saobraćajnim ili drugim javnim površinama je jedna od ključnih tema urbanističkog planiranja grada. Savremeni pristup održivoj urbanoj efikasnosti podrazumeva planiranje koje omogućava efikasnost, smanjenje distanci i vremena provedenog u putu, zaštitu životne okoline i smanjenje zagađenja, za sve vidove saobraćaja. Sa druge strane, povećanje površina namenjenih kretanju ili parkiranju vozila u gradovima jasno prioretizuje kolski način prevoza u odnosu na druge, i prostorno simbolizuje i odnos društva prema njegovim nemotorizovanim članovima.

Rastući stepen motorizacije u Srbiji, koji još uvek nije dostigao evropske okvire, već predstavlja značajne izazove za tradicionalno planirane gradove. U ograničenom prostoru regulacije gradskih ulica, neophodno je ponovo promisliti odnose i potrebe, te iznaci nova prostorna i saobraćajna rešenja koja će uspostaviti balans među različitim zahtevima za kretanjem gradom. Pored razvoja adekvatne pešačke i biciklističke infrastrukture odgovarajućih prostornih i bezbednosnih karakteristika, razvijen i raznovrstan javni prevoz ključni je element postizanja ravnopravnosti u saobraćaju, jer studije pokazuju da su žene u Srbiji manje mobilne, odnosno da značajno manje žena poseduju vozačku dozvolu i pristup sopstvenom vozilu od muškaraca. To znači da žene mnogo češće zavise od drugih ili od javnog prevoza za svoja dnevna kretanja, kao i da se češće kreću peške, odnosno da su sklonije upotrebji različitih prevoznih sredstava tokom putovanja. Ovi podaci direktno pokazuju da se žene održivije kreću od muškaraca, ali i da u slučajevima gde javni prevoz ili drugi alternativni vidovi prevoza nisu dostupni ili nije adekvatni, to će imati negativniji uticaj na život žena nego na život muškaraca.

Planiranje novih naselja, javnih prostora i mobilnosti u gradovima zahteva sopstveni Vodič, koji kroz ovaj projekat nije detaljno razvijen. Ipak, ne možemo sagledavati projektovanje i dizajn javnih prostora bez šire slike okolnog tkiva i urbanih mreža. Stoga ovaj Uputnik otvara preliminarnu seriju pitanja iz dve ključne oblasti - urbanističkog planiranja namena i mobilnosti, kao proveru rodnih kriterijuma i preduslova za razvoj javnih prostora u stambenim naseljima u skladu sa potrebama svih korisnika.

Tema

Provera rodnih kriterijuma

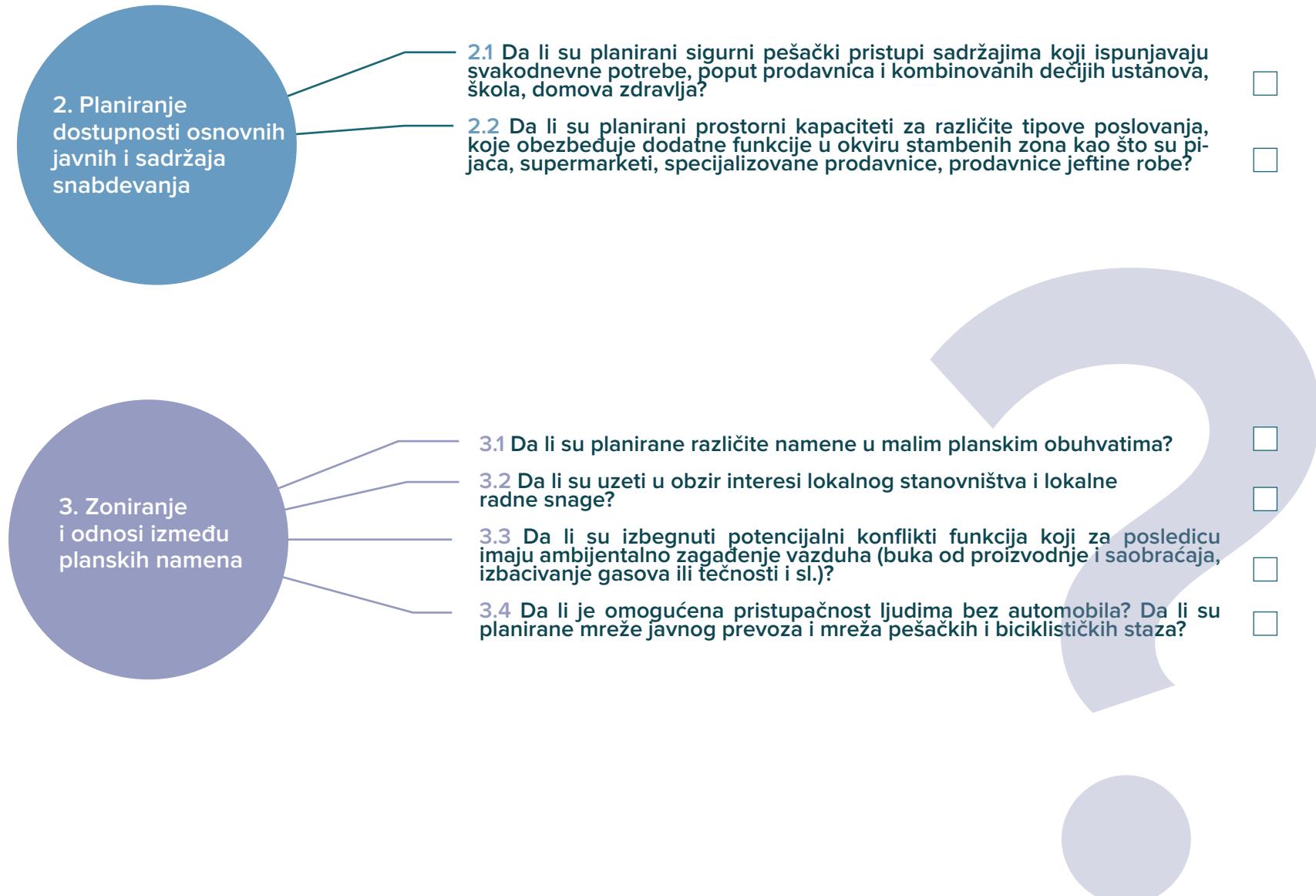

Planiranje urbanističkih namena

Oblast

Tema

Provera rodnih kriterijuma

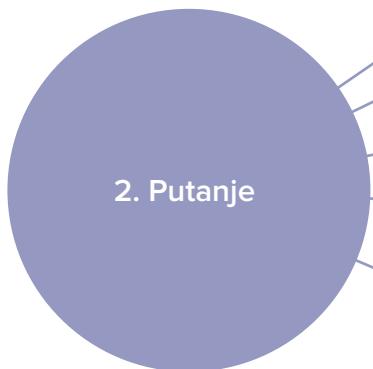

Tema

Provera rodnih kriterijuma

- 1.1 Da li je planirano povezivanje različitih prevoznih sredstava u cilju skraćenja vremena putovanja do različitih javnih i infrastrukturnih objekata (fakulteti, srednje škole, upravni centri, bolnice, groblja)?
- 1.2 Da li je pristup mreži javnog prevoza dobar i siguran, i odgovara potrebama svih korisnika u smislu putanja i vremena? Da li su uzete u obzir kompleksne putanje specifične za žene?
- 1.3 Da li je omogućen lakši pristup centralnom urbanom području kao i susednim naseljima planiranjem linearne i radikalne saobraćajne mreže?
- 1.4 Da li su planirane pešačke i biciklističke staze ka perifernim zonama i ka autobuskim i železničkim stanicama koje su deo mreže javnog prevoza?
- 1.5 Da li je omogućen pristup dobro osvetljenim i sigurnim autobuskim i železničkim stanicama, sa dobrom vidljivošću i zaštitom od padavina?
- 1.6 Da li su stanice javnog prevoza pozicionirane u blizini objekata/ulaza i komercijalnih sadržaja, u cilju omogućavanja društvene reakcije?
- 1.7 Da li su predviđena/omogućena fleksibilna noćna autobuska stajališta (mogućnost da se prevoz zaustavi i van obeleženog stajališta), zarad veće sigurnosti žena koje koriste noćni prevoz?

- 2.1 Da li je omogućena dobra veza stambenih naselja (sa njihovim stazama, tranzitnim ulicama i pristupnim tačkama) do spoljne putne mreže?
- 2.2 Da li su planirane putanje glavnih puteva takve da omogućavaju dobru orientaciju, sagledljivost i doprinose bezbednosti u saobraćaju?
- 2.3 Da li su planirani adekvatni i bezbedni pešački prelazi u nivou, npr. sa semaforima, pešačkim ostrvima, itd?
- 2.4 Da li su planirane pešačke staze adekvatne u smislu njihove širine, putanje, osvetljenja, sigurnih ukrštanja sa drugim vidovima kretanja, signalizacije i orientacije?
- 2.5 Da li su uzeti u obzir standardi pristupačnosti, ili projektovan prostor potpuno bez barijera: sa adekvatnim prostorom za kretanje, bez razlika u niveliciji, sa sigurnim površinama i jasnim tačkama orientacije?

Tema

Provera rodnih kriterijuma

3.1 Da li su planirani prostorni kapaciteti za parkiranje automobila i bicikala uz objekte javnih funkcija koji su lako pristupačni i za pešake, transparentni i sa dobrom vidljivošću i osvetljenjem, uz definisanje minimalnih kriterijuma pristupačnosti bezbednosti?

3.2 Da li su ulazi u garažu i garažni prostori lako pristupačni i bezbedni za pešake, transparentni i sa dobrom vidljivošću i osvetljenjem?

3.3 Da li su profili ulica / širina trotoara sa predviđenim parking mestima adekvatno dimenzionisani da omogućavaju ostale funkcije koje su u interesu građana (prostor za drvorede, neometano kretanje pešaka sa teretom u obe ruke, prolaz roditelja sa dečijim kolicima, osoba u invalidskim kolicima, kretanje grupe predškolske i školske dece sa nastavnikom, itd.)

Rodno-odgovorno projektovanje javnih prostora

“U

rbanističkog planiranje određuje distribuciju, dimenzije i pravila uređenja javnih prostora. Međutim, oblikovanje, karakter, opremljenost i pristupačnost javnih prostora, tema su dalje razrade kroz urbanističko i arhitektonsko projektovanje. Stoga i vodič pokriva oba nivoa urbanističkog delovanja, kako bi se i struci i javnosti približile osnove urodnjavanja u svim fazama osmišljavanja i oblikovanja javnog prostora.

Javni prostori su ključno vezivno tkivo grada, koje omogućava društvenu interakciju, ekonomsku razmenu i kulturno izražavanje. Oni su reprezentativno lice grada, njegova slika pred građanima i posetiocima, kao i mesta za razvoj komercijalnih i kreativnih aktivnosti. Neadekvatan dizajn, loše održavanje javnih prostora ili njihova zloupotreba, dovode do prostornog zasićenja i konflikt, koji često dugo traju i utiču na celokupnu efikasnost i ekonomski potencijal grada. Kreiranjem živilih i inkluzivnih javnih prostora - parkova, trgova, skverova, zelenih površina i ulica, dobija se kvalitetan urbani prostor koji podstiče ekonomske, kulturne i društvene interakcije i aktivnosti, smanjuje prostorne konflikte i kriminal, povećava osećaj bezbednosti i komfora, poboljšava mobilnost i pristupačnost, i omogućava društvenu koheziju i uključenje većeg broja društvenih grupa.

Iako su javni prostori definisani planskom dokumentacijom, njihovo oblikovanje i realizacija sprovode se na osnovu urbanističke i arhitektonske razrade, odnosno izradom projektne dokumentacije neophodne za izgradnju planom predviđene infrastrukture i fizičke strukture. Urbanističko projektovanje podrazumeva detaljnu razradu regulacionim planovima definisanih urbanističkih parametara i pravila, kao i njihovo sagledavanje i oblikovanje na manjem prostornom obuhvatu, najčešće jednog kompleksa javne ili ostale namene.

Kao osnov za oblikovanje i projektovanje javnih prostora, urbanisti i arhitekte oslanjaju se na tehnička i iskustvena znanja, bazirana pre svega na opšte-prihvaćenim rešenjima, primerima dobre prakse, i naravno sopstvenim idejama o gradskom prostoru i životu u njemu. Zakonski minimum učešća javnosti na ovom nivou projektovanja ne obuhvata javne uvide, već javnu prezentaciju projekta, koja predstavlje jednosepmenu participaciju uz mogućnost građana da daju primedbe, ali bez mogućnosti eventualne žalbe. Aktivno uključenje građana i ko-kreacija u najvećem broju slučaja nisu deo projektantskog procesa u Srbiji, tako da ostaje otvoreno pitanje - da li prostori koje stvaramo na ovakav način zaista zadovoljavaju potrebe korisnika i korisnica.

Iako je ženska emancipacija dovela do veće prisutnosti žena u javnom prostoru, on na mnogim mestima i dalje nije njima prilagođen niti dovoljno bezbedan. Odgovor na pitanje šta su specifično ženske aktivnosti u javnom prostoru i danas je teško dati, uglavnom zato što žene već dugo prilagođavaju svoje ponašanje prostorima, umesto da se prostori prilagode njima. Takođe, ova tema retko je predmet istraživanja u arhitektonskom i urbanističkom projektovanju, koji sebe i dalje smatraju rodno-neutralnim disciplinama.

Šta možemo da učinimo kao donosioci odluka, urbanisti i planeri, projektanti, predstavnici javnih, komunalnih i drugih preduzeća i građani, da javni prostori budu realizovani sa primarnim ciljem unapređenja kvaliteta života svih građanki i građan, a ne nužno postizanja političke prednosti, da budu adekvatno pozicionirani i dimenzionisani, odgovorno projektovani, uz aktivno učešće i uvažavanje različitih perspektiva i potreba građana i građanki, kvalitetno izvedeni, redovno održavani i korišćeni uz brigu i osećaj pripadnosti zajednici?

1 Društvene funkcije otvorenih prostora

Tema

Rodni kriterijumi	Efekti na građanke	Projektni alati	Izbor alata
			primjenjivo primjenjivo kroz vreme nije primjenjivo
1. Organizovanje spoljnih prostora tako da omoguće različite načine korišćenja: javni, zajednički /polu-javni i privatni prostori	Mogućnost ispunjenja specifičnih potreba različitih grupa korisnika, pre svega žena i ranjivim grupama	Mapiranje različitih načina korišćenja prostora	☐ ☐ ☐
	Jasna orijentacija i prilagođavanje ponašanja karakteru prostora	Kategorizacija otvorenih prostora: javni, zajednički /polu-javni i privatni	☐ ☐ ☐
2. Distribucija/povezanost otvorenih prostora u odnosu na sadržaje u okruženju i potencijalne korisnike	Više slobodnog vremena za majke	Kapije i prelazne zone koje promovišu komunikaciju, interakciju i određuju pravila ponašanja	☐ ☐ ☐
	Tiši stambeni prostori	Rodno-profilisanje prostora, sa ciljem kritičkog sagledavanja i mogućnosti za razvoj drugačijih rodnih uloga/uzora, npr. za devojčice koje vole fudbal ili dečake koji vole poeziju	☐ ☐ ☐
	Sprečavanje prostornih konflikata	Javni prostori uz jake pešačke pravce	☐ ☐ ☐
	Funkcionalno povezivanje javnih i ostalih/okolnih prostora, u cilju kreiranja živih javnih prostora	Igralište za malu decu u vizuelnom i glasovnom dometu stanova	☐ ☐ ☐
		Značajnije uključenje lokalne zajednice koja živi u neposrednom okruženju javnog prostora, da ga "usvoje" kao ekstenziju svojih aktivnosti	☐ ☐ ☐
		Prizemlja komercijalnih sadržaja projektovana kao kolonade	☐ ☐ ☐
		Aktivnosti za starije u blizini dečijih igrališta	☐ ☐ ☐

Tema 1 Društvene funkcije otvorenih prostora

Rodni kriterijumi

Efekti na građanke

Projektni alati

Izbor alata

primenjivo primenjivo kroz vreme nije primenjivo

Kroz preglednost, transparentnost , dostupnost

Sportska igrališta uz zone rekreacije

Javni prostori uz komercijalne sadržaje

Analizom prirodnih uticaja -zasenčenje, sedanje, voda, ispravno pozicioniranje ulaza i prisustvo elemenata za boravak napolju

Zone predaha na mestima okupljanja (uz komercijalne i kulturne sadržaje, ispred javnih objekata i ustanova)

Dečiji sadržaji (mini igralište, konjići, punjač za telefon) na mestima okupljanja da bi roditelji mogli da predahnu

Informativne table, koje bi ukazale na zanimljivosti koje se mogu povezati sa sadržajima u okruženju

Klupe ispred prodavnica za pratnju (muževe, decu,)

Mobilijar (ne nužno klupe) na koji povremeno može da se odloži teret pri izlasku iz trgovine, promeniti iz ruke u ruku, a ne stavljati na pod.

Društvene funkcije otvorenih prostora

Tema

3. Stimulacija društvenih aktivnosti i integracije u otvorenom prostoru	Mogućnost izražavanja	Otvoreni prostor kao mesto za isprobavanje novih stvari i inovacije	☐	☐	☐
	Inkluzija ranjivih društvenih grupa	Muzički paviljoni	☐	☐	☐
		Prostor za demokratski i društveni dijalog i razmenu	☐	☐	☐
		Scene i platforme u javnom prostoru	☐	☐	☐
		Manifestacioni trgovi	☐	☐	☐
		Različito opremljena mesta okupljanja u neposrednoj blizini	☐	☐	☐
		Inkluzivni urbani mobilijar	☐	☐	☐
		Nove tehnologije u javnom prostoru (solarni paneli za punjenje uređaja)	☐	☐	☐
		Sadržaji novih/neobičajenih rekreativnih aktivnosti u javnom prostoru (stena za penjanje u javnom parku)	☐	☐	☐
		Prostor za organizaciju događaja/okupljanja	☐	☐	☐
		Uključenje umetnika iz različitih oblasti delovanja i dizajnera prilikom planiranja prostora, ko-kreacija između različitih kreativaca	☐	☐	☐
		Omogućiti razne povšine da se tako nešto dešava, npr skate park, one rampe, neka vrste bine ako su planirani dogadjaji te vrste, ramovi za izlaganje slika, neki prostori da umetnici mogu da oslikavaju / organizovanje nekih konkursa za tu opštinu etc.	☐	☐	☐

Tema 1 Društvene funkcije otvorenih prostora

Rodni kriterijumi

4. Javni otvoreni prostor kao mesto razmene i mesto koje omogućava anonimnost

Efekti na građanke

Prijatnost i dobrobit korisnika u javnom prostoru
Osećanje da svako ima svoje mesto u javnom prostoru
Osećanje lične slobode i rassterećenosti u javnom prostoru

Projektni alati

Izbegavati međusobno konflikte funkcije
Težiti ravnoteži između prostora fleksibilne upotrebe, otvorenim za tumačenje od strane različitih grupa, i prostorima fiksne namene
Kreiranje prostora koji se aktivno koristi u svim periodima dana (i uveče, noću)
Razdvajanje igrališta i mesta za sedenje zelenilom
Dizajnirane pregrade za razganičenje, kombinovanje otvorenog prostora sa ogradjenim delovima npr. ovo je zona čitanja, ovo je zona za proslavu...
Hierarhijsko planiranje ambijenata, od intimnih do onih za kolektivno korišćenje
Raznovrsno programiranje prostora dogadajima, u saradnji sa lokalnim organizacijama
Raznovrsni i fleksibilni urbani mobilijar, npr. klupe visokog naslona za anonimnost, amfiteatri i stajanje za razmene

Izbor alata

primjenjivo	primjenjivo kroz vreme	nije primjenjivo
-------------	------------------------	------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

1 Društvene funkcije
otvorenih prostora

Tema

Rodni kriterijumi

Efekti na građanke

Projektni alati

Izbor alata

primjenjivo	primjenjivo kroz vreme	nije primjenjivo
-------------	------------------------	------------------

5. Fleksibilnost upotrebe, mogućnost različitih interpretacija i upotreba

Prijatnost i dobrobit korisnika u javnom prostoru
Osećanje da svako ima svoje mesto u javnom prostoru
Osećanje lične slobode i rasterećenosti u javnom prostoru

Uključivanje elemenata, materijala i dr. koju su otvoreni za interpretaciju i raznolikost upotreba

Projektovanje multifunkcionalnog, fleksibilnog i prilagodljivog urbanog mobilijara

Upotreba različitih materijala popločavanja

Pejzažno uređenje koje formira različite i multifunkcionalne ambijente

Multifunkcionalna površine za igru, sport i rekreaciju

Otvorenost za individualne interpretacije

Korisničko iskustvo

6. Obezbediti visok nivo korišćenja tokom različitih godišnjih doba

Prijatnost i dobrobit korisnika u javnom prostoru
Bolja rentabilnost prostora
Osećanje sigurnosti i bezbednosti

Projektovanje multifunkcionalnog, fleksibilnog i prilagodljivog prostora

Pejzažno uređenje koje stvara funkcionalne senke leti

Pejzažno uređenje koje štiti od veta zimi

Multifunkcionalne površine za igru leti, za klizanje zimi

Klupe za sedenje koje se zimi greju

Natkriveni deo javnog prostora

Tema 1 Društvene funkcije otvorenih prostora

Rodni kriterijumi

7. Jasna hijerarhija kretanja različitih korisnika, reflektovana u oblikovanju i materijalizaciji staza

Efekti na građanke

Olakšana orijentacija u kretanju i povećana bezbednost

Projektni alati

Raspored i preglednost pešačkih putanja i otvorenih prostora

Primena različitih materijalizacija staza i popločanja

Prepoznatljiva horizontalna i vertikalna signalizacija i elementi prostornog obeležavanja i orientacije

Izbor alata

primenjivo

primenjivo
kroz vreme

nije
primenjivo

Društvene funkcije otvorenih prostora

Tema

Tema 2

Oblikovanje i kvalitetan dizajn

Rodni kriterijumi

Efekti na građanke

Projektni alati

Izbor alata

			primjeno	primjeno kroz vreme	nije primjenjivo
1. Sagledljivost prostora bez vizuelnih prepreka	Olakšana orijentacija u kretanju Osećanje sigurnosti i bezbednosti	Izbegavanje niša i erkera koji smanjuju vidljivost/ sagledljivost prostora Izbegavanje uskih ulaznih zona, omogućiti lako sagledavanje sadržaja unutar zona i bez ulaska Izbegavanje visokih netransparentnih ograda ili gustog rastinja, koje može poslužiti za sakrivanje	☐	☐	☐
2. Olakšana prostorna orijentacija	Osećanje sigurnosti i bezbednosti Stvaranje osećanja pripadnosti zajednici	Postavljanje orientira radi lakšeg snalaženja u prostoru, putokaz, interaktivna tabla, znakovi u prostoru Dobro osvetljenje Prepoznatljiva horizontalna i vertikalna signalizacija, podni graffiti, natpisi, murali Arhitektonski reperi - j edinstvena upečatljiva vertikala, česma spomenik, fontana, paterni popločanja Formiranje mesta susreta, raskrsne različitih putanja Pokrenuti teren, kreiranje vidikovaca u manjoj ili većoj meri Uvođenje različitosti, umetnostim muzike, zvukova, dizajniranje mirisa	☐	☐	☐

Tema 2

Oblikovanje i kvalitetan dizajn

Rodni kriterijumi

Efekti na građanke

Projektni alati

Izbor alata

primenjivo primenjivo kroz vreme nije primenjivo

3. Dobro osvetljenje

Olakšana orijentacija u kretanju
Osećanje sigurnosti i bezbednosti

Ravnomerno osvetljenje bez jakih senki

Boja osvetljenja, prilagođena različitim vremenskim uslovima

Osvetljenje koje ne doprinosi svetlosnom zagadenju, i ne smeta biodiverzitetu

4. Pristupačnost, prostor bez barijera

Prijatnost i dobrobit korisnika u javnom prostoru
Osećanje lične slobode i rasterećenosti u javnom prostoru
Inkluzivni prostor, namenjen svima
Osećanje sigurnosti i bezbednosti

Malo ili nimalno fizičkih barijera

Nivelisan proctor bez naglih visinskih promena

Rampe umesto stepenica

Niski ivičnjaci ili razgraničenje materijala bez ivičnjaka

Taktilne staze postavljene uz vertikalne orientire

Zvučni signali za slabovide

Tema 2

Oblikovanje i kvalitetan dizajn

Rodni kriterijumi

Efekti na građanke

Projektni alati

Izbor alata

			primjenjivo	primjenjivo kroz vreme	nije primjenjivo
5. Opremanje prilagođeno specifičnim potrebama korisnika	Prijatnost i dobrobit korisnika u javnom prostoru Osećanje sigurnosti i bezbednosti Osećanje lične slobode i rasterećenosti u javnom prostor	Klupe sa naslonima, šahovske table, vežbalište za starije u blizini igrališta za decu, za starije sugrađane koji su u park doveli svoje unuk Taktilne staze postavljene uz vertikalne orientire Zvučni signali za slabovide Inkluzivne klupe, klupa za dojenje Dečija igrališta kategorisana po uzrastu Didaktička dečija igrališta	☐	☐	☐
6. Dobar dizajn urbanog mobilijara	Prijatnost i dobrobit korisnika u javnom prostoru Atraktivnost prostora, koji povećava njegovu rentabilnost Osećanje sigurnosti i bezbednosti	Opremanje koje garantuje bezbednost korišćenja Fleksibilnost, multifunkcionalnost, prilagodljivost Savremene estetske vrednosti Ergonomičnost Tehnološke inovacije Jednostavnost održavanja (čišćenje, otpornost...) Projektovanje kroz konkurs ili uključenje autorskih doprinosa	☐	☐	☐

Rodni kriterijumi

Efekti na građanke

Projektni alati

Izbor alata

7. Prepoznatljiv identitet i karakter javnog prostora

Osećaj pripravnosti i identifikacije sa prostorom

Atraktivnost prostora, koji povećava njegovu rentabilnos

Prostor koji reflektuje nema- terijalne vrednost zajednice

Participacija i učešće stanovništva u postupak dizajniranja

Autentična hortikultúrna rešená

Umetnost u prostoru, spomenici, muzika i memorija u javnom prostoru

Autentični dizajn u javnom prostoru

Poštovanje ili uspostavljanje duha mesta

Odnos prema postojećem lokalnom kontekstu (uklapanjem, kontrastiranjem, jukstapozicioniranjem, interpolacijom)

Slojevitost sadržaja

Aktiviranje javnog urbanog prostora i po vertikali, ne samo horizontalno

Savremeni dizajn koji je evoluirao iz lokalnog konteksta

Prepoznatljivi brendovi ali i podržavanje lokalnih proizvođača ili čak proizvoda zajednica u retail-u, očuvanje sigurnog prodavca - komšijske radnje

primenj

vo primenjivo kroz vreme

nije
primenjivo

Tema 2 Oblikovanje i kvalitetan dizajn

Tema

2 Oblíkovanie

i kvalitetan dizajn

Rodni kriterijumi

8. Korisničko iskustvo (stimulativni doživljaj u prostoru)

Efekti na građanke

Produženo korišćenje javnih prostora uvodjenjem novih tehnologija

Atraktivnost prostora, koji povećava njegovu rentabilnos

Prikupljanje podataka kroz participativne procese

Projektni alati

Izbor alata

primenjiv

primenjivo
kroz vreme

nije
primenljivo

9. Prijatni, sigurni i bezbedni javni prostori

- Osećanje prijatnosti i sigurnosti
- Produženo korišćenje javnih prostora
- Zdravlje i dobrobit korisnika

Izbegavanje vertikalnog razdvajanja saobraćaja - prednost dati bezbednim ukrštanjima u nivoju

Izbegavanje slepih fasada bez otvora prema javnim i polu- javnim prostorima

Sadržaji i elementi prostora koji omogućavaju aktivno korišćenje u različitim periodima dana

Postavljanje orijentira radi lakšeg snalaženja u prostoru

Dobro, ravnomerno osvetljenje, bez senki

Zaštita od vremenskih uslova, kolonade

**Bezbedno i dobro
označeno ukrštanje
pešačkih i biciklističkih puteva**

Dobro osvetljenje

Tema 2 Oblikovanje i kvalitetan dizajn

Rodni kriterijumi**Efekti na građanke****Projektni alati****Izbor alata**

			primjenjivo	primjenjivo kroz vreme	nije primjenjivo
1. Prijatni zvukovi, kao kontrast tipičnoj urbanoj buci	Prijatniji osećaj u javnom prostoru Mogućnost relaksacije u javnom prostoru	Uspostavljanje ekoloških koridora i veza između zelenih površina i punktova, u cilju omogućavanja biodiverziteta i većeg prisustva različitih vrsta ptica i životinja Uvođenje vodenih tokova u javne prostore, žubor vode	☐	☐	☐
2. Zaštita od buke	Prijatniji osećaj u javnom prostoru Mogućnost relaksacije u javnom prostoru	Zelene tampon zone Izmeštanje intenzivnog saobraćaja Uvodjenje vode u javni prostor (žubor vode najbolje ublažava buku)	☐	☐	☐
3. Prirodna zaštita od sunca i vетра	Prijatniji osećaj u javnom prostoru Pozitivni uticaj na zdravlje	Drvoredi pozicionirani u funkciji osenčenja aktivnih zona Prostorne strukture i pergole, kolonade Izbegavanje materijala tamnih boja na površina izloženim suncu (popločanje, mobilijar, itd.)	☐	☐	☐
4. Upravljanje vodama u javnom prostoru	Optimalno korišćenje vodnih resursa Održivost prostora	Projektovanje sistema za prikupljanje i redistribuciju kišnice u javnom prostoru Planiranje vodopropusnih podloga za pešačke i biciklističke staze igrališta	☐	☐	☐

Rodni kriterijumi**Efekti na građanke****Projektni alati****Izbor alata**

primjenjivo	primjenjivo kroz vreme	nije primjenjivo
-------------	------------------------	------------------

5. Cirkularna ekonomija

Smanjenje uticaja na životnu sredinu
 Smanjenje otpada
 Edukacija i podizanje svesti korisnika kroz iskustvo korišćenja prostora
 Osećaj dobrobiti i doprinosa očuvanju resursa planete

Planiranje modularnih materijala i mobilijara koji se mogu segmentno reparirati (zamena segmentata popločanja, delova mobilijara, itd.) i reciklirati nakon promene namene

Upotreba recikliranih materijala (gumene podloge za igru u parkovima, mobilijar od korišćenih drvenih greda, železničkih pragova)

Planirati edukativne punktove za separaciju otpada sa propratnim zanimljivim infografikama i informacijama

Planiranje sadržaja koji promovišu "ekonomiju deljenja" (otvorene biblioteke, trampa igračaka, "kuke dobrote")

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

6. Upotreba prirodnih materijala

Identifikacija s prostorom
 Osećanje povezanosti sa prirodom

Upotreba materijala iz neposrednog okruženja

Prepostavljanje sitnog zasipa na stazama popločanja

Formiranje ambijenata u prostoru od materijala dobijenog tokom raščišćavanja terena (brežuljci od skinutog sloja zemlje, zidići i postolja za klupe od recikliranog građevinskog materijala)

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

Rodni kriterijumi**Efekti na građanke****Projektni alati****Izbor alata**

primjenjivo primjenjivo kroz vreme nije primjenjivo

7. Higijena javnih prostora

Prijatniji osećaj u javnom prostoru
Pozitivni uticaj na zdravlje

Dovoljan broj kanti za otpatke i njihovo pozicioniranje uz mesta okupljanja

Uključivanje stanovništva u čišćenje i održavanje prostora

8. Primena prirodom-inspirisanih rešenja - uvođenje funkcionalnih elemenata prirode u urbano okruženje

Osećanje povezanosti sa prirodom
Ublažavanje klimatskih promena / toplotnih ostrva
Pozitivan uticaj na fizičko i mentalno zdravlje i dobrobit
Pozitivan uticaj na urbane ekosisteme i biodiverzitet
Edukacija i podizanje svesti korisnika kroz iskustvo korišćenja prostora

Projektovanje adekvantnih zelenih površina, biljaka i drveća sa posebnim karakteristikama (adijabatsko hlađenje, različite gustine zasenčenja, absorbcija aerozagađenja, antialergijsko dejstvo, aromaterapijsko dejstvo, prehrana za pčele, urbane baštne, itd.)

Sadnja drveća uz podzemni rezervoar za skupljanje kišnice (bujnije lišće tokom leta, bolji hlad za roditelje i decu u parkovima)

Uvođenje rashladnih vodenih površina i vodotokova u veće gradske parkove, šetališta

Upotreba zelenih vertikalnih barijera između javnih površina i frekventnih saobraćajnica, kao odbrana od buke i zagađanja

Planiranje zelenih krovova na zajedničkim ravnim krovnim površinama

Uvođenje urbanih edukativnih i komšijskih bašti u parkovima i igralištima oko stambenih blokova

Povezivanje javnih parkova mrežom drvoreda (olakšavanje kretenja pešaka leti / povezivanje gradskih parkova u ekosistem)

Rodni kriterijumi**Efekti na građanke****Projektni alati****Izbor alata**

			primjenjivo	primjenjivo kroz vreme	nije primjenjivo
1. Jasna hijerarhija kretanja različitih korisnika, reflektovana u oblikovanju i materijalizaciji putanja	Osećanje sigurnosti Brzi i lako snalaženje Ušteda u vremenu	Pešačke putanje bez fizičkih barijera i prepreka Sagledljivost na mestima ukrštanja Izbegavanje vertikalnog razdvajanja saobraćaja -prednost dati bezbednim ukrštanjima u nivou Jasno vidljiva i prepoznatljiva horizontalna i vertikalna signalizacija Dobro osvetljenje	☐	☐	☐
2. Adekvatno dimezionisanje svih tipova putanja	Olakšano kretanje Ušteda u vremenu Osećanje sigurnosti	Dimenzioniranje pešačkih staza u skladu sa standardima pristupačnosti	☐	☐	☐
3. Pristupačna stajališta javnog prevoza	Olakšano kretanje Povećanje mobilnosti Ušteda u vremenu Umanjenje zamora od svakondevnih obaveza	Olakšan pešački pristup stajalištima javnog prevoza Dobro osvetljena stajalištima javnog prevoza Dobar raspored stajališta javnog prevoza u odnosu na pozicije objekata društvenog standarda - škole, bolnice, groblja Postavljanje stanica javnog prevoza u blizini ulaza u objekte u susedstvu u kombinaciji sa komercijalnim sadržajima za pojačanu društvenu reakciju Stajališta javnog prevoza sa zaštitom od uticaja vremenskih uslova (zaštita od padavina, sunca, veta) Vizuelni identitet stajališta gradskog prevoza Fleksibilna noćna autobuska stajališta	☐	☐	☐

Rodni kriterijumi

4. Parking koji ne izaziva prostorne konflikte

Efekti na građanke

Osećanje sigurnosti
Olakšano kretanje

Projektni alati

Pažljivo pozicioniranje parkinga za automobile i bicikle u odnosu na ulaze i sadržaje koje opslužuju

Sagledljivost i dobra vidljivost parkinga

Dobro osvetljenje

Popločanje bez prepreka

Jasno vidljiva i prepoznatljiva horizontalna i vertikalna signalizacija

Planiranje invalidskih parking mesta

Izbor alata

primenjivo	primenjivo kroz vreme	nije primenjivo
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

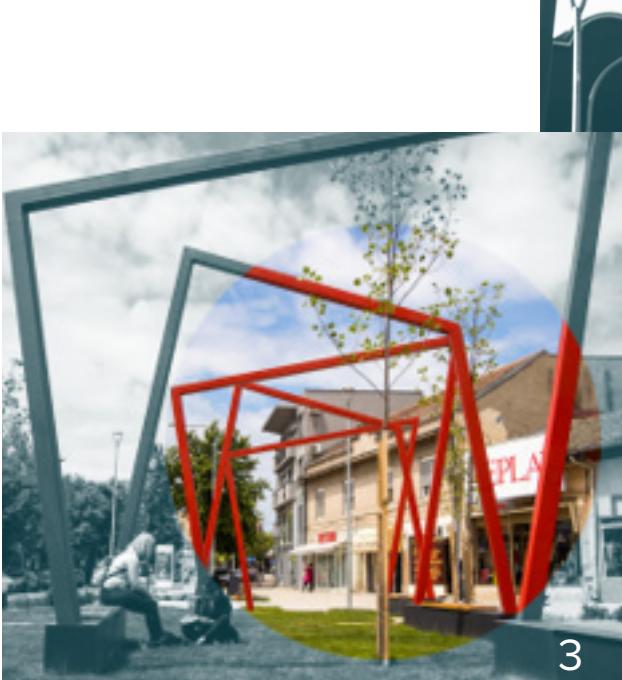
Primeri dobre prakse

1

2

3

4

1 Savska Avenija, Šabac

Multifunkcionalni elementi urbanog mobilijara prilagodljivi različitim potrebama.

2 Savska Avenija, Šabac

Česma sa 3 nivoa – za odrasle, decu i ljubimce

3 Vinaverov Trg, Šabac

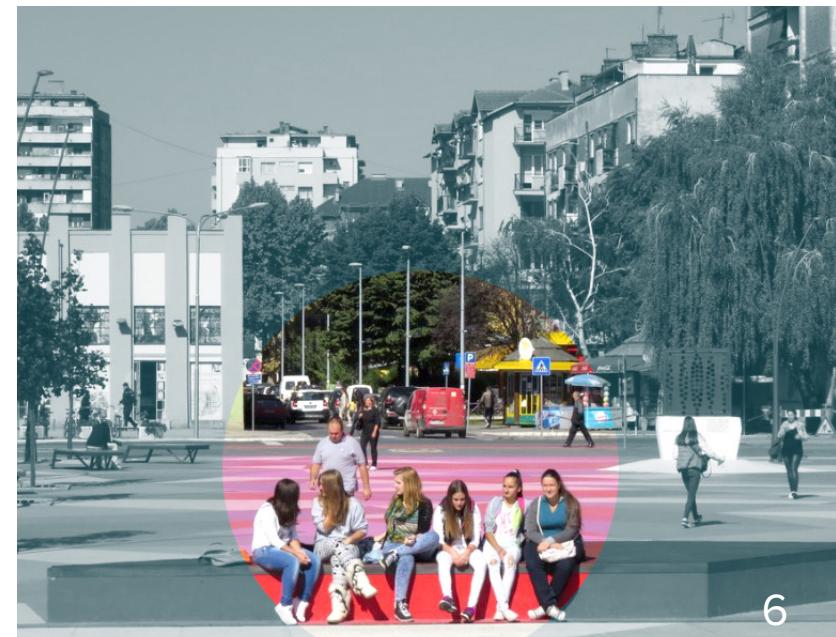
Povećana površina zelenila i posađeno 13 novih stabala
Boja kao dizajnerski element i element simbolike i identiteta

4 Vinaverov Trg, Šabac

Multifunkcionalni elementi urbanog mobilijara, inkluzivne klupe i česma prilagođena visini invalidskih kolica

5

6

7

5 Trg Slobode, Požega

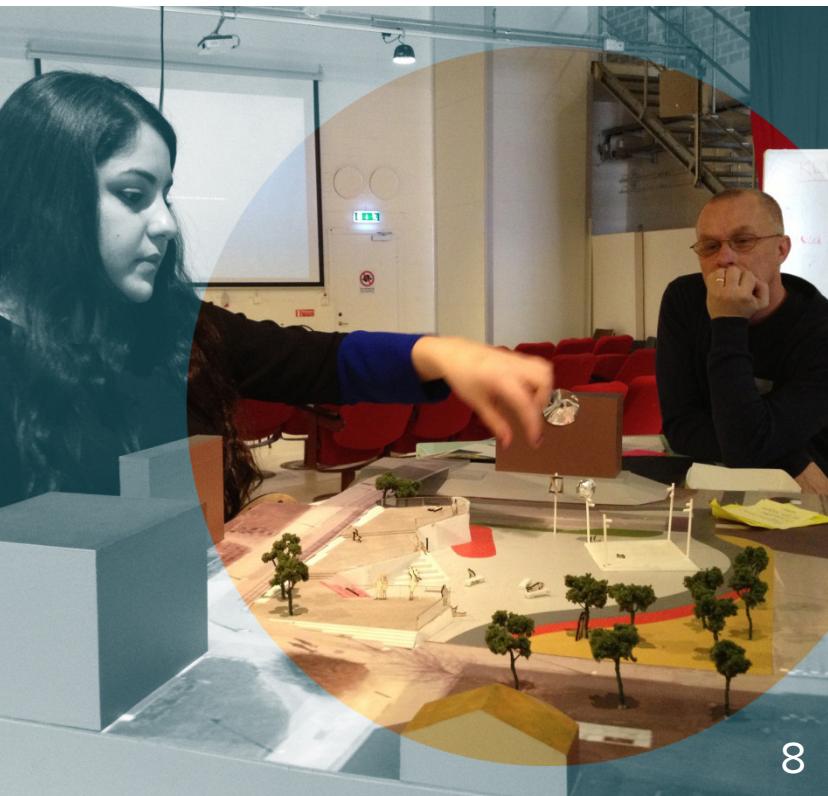
Voda u nivou pešaka, dostupna građanima – element rashlađivanja prostora leti

6 Trg Šabačkih žrtava, Šabac

Multifunkcionalni elementi urbanog mobili-jara pogodne za grupna druženja

7 Heere

Odgovaranje na isključivo ženske potrebe – klupa za udobno dojenje u javnosti

8 Rosengård, Malmö

Prvi pilot projekat rodno-odgovornog projektovanja javnih prostora realizovan u Švedskoj 2013. godine.

9 Mariahilf Distrikt

Pilot projekat za rekonstrukciju i urbani dizajn rodno-ravnopravnih javnih prostora u Mariahilf distriktu u Beču.

Fokus intervencija bile su potrebe pešaka i jednakе mogućnosti za sve.

10 Parkovi u Beču

Pilot projekat urodnjavanja Bečkih parkova započeo je 1999. istraživanjem o korišćenju javnih zelenih površina.

- Početna analiza stanja u oblasti urbanističkog planiranja i projektovanja iz rodne perspektive, sa setom preporuka
- Gradove građankama - Analiza urbanističkog planiranja i projektovanja u Srbiji sa stanovišta rodne ravnopravnosti i participacije građana
- Evropska povelja o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou
- Publikacija „Rodna ravnopravnost u saobraćaju u Srbiji“
- „Grad prilagođen starijim osobama – Putokaz za aktivno starenje u gradu Beogradu“
- Publikacija „Indeks rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji“ 2018.
- Publikacija „Priručnik za upotrebu rodno osjetljivog jezika“

Vodič ka rodno-osetljivim javnim prostorima
2020.